

บทที่ 6

บทสรุป

จากการศึกษาในครั้งนี สามารถพิจารณาได้ว่า การที่ประเทศทุนศูนย์กลางจะพัฒนาได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์การสร้างศูนย์กลาง ซึ่งเกี่ยวพันโดยตรงกับยุทธศาสตร์การครองโลก หัวใจสำคัญของยุทธศาสตร์นี้คือความพยายามที่จะปล้นชิงความมั่งคั่งจากประเทศทุนนิยมล่าหลังทั้งหลายรวมทั้งประเทศไทยและสร้างระบบการพึ่งพาให้ประเทศไทยให้ขึ้นต่อประเทศทุนศูนย์กลาง และระบบทุนโลกทั้งทางเศรษฐกิจการเมือง โดยมีธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นสถาบันที่ประเทศศูนย์กลางสร้างขึ้น และมีบทบาทที่ส่งเสริมยุทธศาสตร์ในประเทศไทยของประเทศทุนศูนย์กลางทั้งโดยตรงและทางอ้อม ซึ่งจะเห็นได้จากการพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเราตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนาทุน หัวใจของการพัฒนาคือการก่อให้เกิดการรวมศูนย์ของทุน หรือการรวมศูนย์ความมั่งคั่งเข้าสู่ศูนย์กลาง อำนาจทางเศรษฐกิจและทรัพยากรจึงตกอยู่กับคนส่วนน้อย โดยในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ทุนนิยมสมัยใหม่ภายใต้กระแสการหลั่งไหลเข้ามาของทุนข้ามชาติก็ขยายอย่างรวดเร็ว นโยบายของจอมพลสฤษดิ์ ส่วนแต่เป็นนโยบายเอาใจการลงทุนจากต่างประเทศ อำนาจรัฐและกลไกแห่งรัฐโดยตัวมันเองก็กลายเป็นจักรกลหลักของการเปิดประเทศรองรับระบบทุนนิยมจากต่างประเทศ เพื่อให้เข้ามาเร่งขยายระบบทุนนิยมในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะธนาคารโลกเข้ามามีบทบาท ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ นับแต่นั้นมารัฐบาลจึงมีบทบาทในการลงทุนเท่าที่จำเป็นรวมทั้งมีบทบาทกระตุ้นให้การลงทุนโดยเอกชนเติบโตขึ้น บทบาทของรัฐบาลจึงได้แก่การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น สร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้า ทางหลวง การสื่อสาร เป็นต้น นอกจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว รัฐบาลยังได้เริ่มกำหนดแผนพัฒนาภาคขึ้นเป็นครั้งแรกอีกด้วย

รัฐบาลยุคจอมพลสฤษดิ์ ถือเป็นยุคที่ทุนนิยมโลกภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีส่วนโดยตรงในการสร้างประเทศไทยให้กลายเป็นรัฐเผด็จอำนาจทางทหาร จอมพลสฤษดิ์มิใช่ผู้มีอำนาจสูงสุด หากแต่เป็นสหรัฐอเมริกาที่เป็นผู้มีอำนาจตัวจริง

ที่ควบคุมเหนือรัฐไทย วิธีการสร้างระบบรัฐซ้อนรัฐขึ้นในศูนย์กลางอำนาจของรัฐไทย กล่าวคือ การสร้างศูนย์บัญชาการทางการเมือง และศูนย์การวางแผนทางเศรษฐกิจ ศูนย์บัญชาการทางการเมืองในสมัยนั้นก็คือ กอ.รมน. และสภาความมั่นคง ศูนย์บัญชาการทางเศรษฐกิจก็คือคณะกรรมการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน โดยในขณะที่ กอ.รมน. มีสายงานต่อกับ CIA และ PENTAGON คณะกรรมการการวางแผนทางเศรษฐกิจต่อกับธนาคารโลก และกองทุนฯ จนสามารถเข้ามามีอิทธิพลต่อนโยบายเศรษฐกิจไทย และการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้โดยตรง นอกจากนี้ รัฐบาลอเมริกันไม่เพียงแต่จะมีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายเศรษฐกิจที่สำคัญบางนโยบายในช่วงปี 2500-2505 เท่านั้น หากยังมีบทบาทสำคัญในด้านการปฏิรูประบบราชการอีกด้วย โดยเฉพาะภายหลังการลงนามในความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางทหารระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลอเมริกันในเดือนตุลาคม 2493 รัฐบาลอเมริกันโดยกระทรวงกลาโหมได้ให้ความช่วยเหลือแก่กองทัพไทยในการปฏิรูปการจ้ดองค์การตามแบบอย่างกองทัพอเมริกัน และการจัดตั้งสำนักงานประมาณในปี 2502 ก็เป็นไปตามข้อเสนอแนะของบริษัทที่ปรึกษาชาวอเมริกัน (Public Administration Service) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

จอมพลสฤษดิ์ ได้พยายามสร้างความชอบธรรมในการปกครองแบบเผด็จการของตน โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยด้วยการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติก็ตาม แต่สถาบันรัฐสภาโดยเฉพาะผู้แทนราษฎรไทย ก็ไม่ได้มีส่วนอย่างใดเลยในการกำหนดแผนนี้ รวมทั้งรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งก็ไม่มีอำนาจที่จะกำหนดแผนดังกล่าว หากเป็นสหรัฐอเมริกาที่กำหนดแผนพัฒนาประเทศไทย ซึ่งหากพิจารณาแผนพัฒนาฯ หัวใจของแผนก็คือการส่งเสริมการลงทุนต่างชาติ แทนที่จะส่งเสริมการลงทุนของคนไทย รัฐบาลประกาศลดภาษีให้บริษัทต่างชาติและทุนขนาดใหญ่ที่มีธุรกิจร่วมลงทุนกับต่างชาติ แต่ไม่เคยมีแผนลดภาษีให้กับทุนไทยระดับกลางและเล็ก โดยปล่อยให้ต่างชาติมาขูดทำลายทรัพยากรไทย และควบคุมครอบงำเศรษฐกิจและการเมืองไทย ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลพิจารณาว่า การลงทุนของต่างชาตินี้คือความเจริญ การพัฒนา

นอกจากนั้น ลักษณะเด่นของช่วงปลายทศวรรษ 2490 และช่วงต้นทศวรรษ 2500 ในระดับสากลก็คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบสังคมนิยมกับระบบทุนนิยม ซึ่งต่อสู้และมีความขัดแย้งกันมาโดยตลอด โดยแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมในความขัดแย้งระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อทิศทางการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแนวทางและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย และเป็นสิ่งที่ทำให้มหาอำนาจตะวันตกละเลยการต่อสู้ระหว่างลัทธิเสรีนิยมและลัทธิอำนาจนิยมในประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ตลอดจนเห็นความจำเป็นที่จะต้องมึรัฐบาลที่มั่นคงและเข้มแข็ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะเป็นการปกครองรูปแบบใด เพราะในประวัติศาสตร์ตะวันตกนั้น ประชาธิปไตยและทุนนิยมเป็นสิ่งคู่กันมาโดยตลอด แต่ในประเทศไทยนั้นประชาธิปไตยและทุนนิยมพัฒนาแยกจากกัน โดยเฉพาะการรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ในปี พ.ศ. 2501 ซึ่งถือเป็นผู้สืบทอดแนวความคิดแบบอำนาจนิยมดั้งเดิมของผู้นำทางการเมืองที่อาศัยหลักความล้มพินธ์แบบอุปถัมภ์ ได้นำไปสู่หนทางใหม่ของระบอบประชาธิปไตยแบบไทย โดยยกเลิกระบอบประชาธิปไตยที่นำมาจากต่างประเทศ และมุ่งไปที่บทบาทของรัฐบาลในฐานะตัวแทนเจตนาารมณ์ของประชาชนในการกำหนดแนวทางและแนวนโยบายที่สำคัญ ๆ ของชาติ เพราะอุดมการณ์ของรัฐไทย เกิดจากการผนึกรวมของแบบอุดมการณ์ 2 แบบประสานกัน คือ

1. อุดมการณ์ว่าด้วยเสถียรภาพและความมั่นคง ซึ่งเป็นอุดมการณ์หลักของประเทศ อุดมการณ์นี้ถูกขยายความด้วยความสูงสุดแห่งชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์

2. ลัทธิเจ้าขุนมูลนาย หรือลัทธิเจ้านายและลัทธิผู้นำ ซึ่งเป็นการดึงเอาความเชื่อด้านการปกครองสมัยศักดินามาประยุกต์ใช้ในการปกครองประเทศแบบพ่อขุน

ประกอบกับรัฐบาลชุดก่อนมักอ้างว่า การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเป็นเป้าหมายด้านอุดมการณ์ของตนอย่างหนึ่งก็ตาม แต่อุดมการณ์ประชาธิปไตยก็ยังไม่ได้รับการยอมรับความชอบธรรมที่ได้รับจากคนเหล่านี้จึงไม่มีน้ำหนักพอที่จะทำให้รัฐบาลอยู่รอดได้ รวมทั้งบุคคลที่ศรัทธาในอุดมการณ์ประชาธิปไตยอย่างจริงจัง เพราะมีข้อสงสัยว่า รัฐบาลมีความจริงใจต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงหรือไม่

ด้วยเหตุนี้เองอุดมการณ์ประชาธิปไตยจึงไม่ได้มีส่วนสำคัญต่อการอยู่รอดของรัฐบาลมากมายอย่างที่ควรจะเป็น โดยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์สามารถอยู่ในอำนาจได้เป็นเวลานาน ก็เพราะได้อำนาจจากการทำรัฐประหาร กระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจึงไม่ใช่แหล่งที่มาของความชอบธรรมที่รัฐบาลจะพึ่งพาอาศัยได้ตราบใดที่แหล่งความชอบธรรมที่จะทำหน้าที่สนับสนุนให้รัฐบาลอยู่รอดได้อย่างแท้จริง จึงดูเหมือนจะตกอยู่กับความสามารถหรือผลงานของรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ และผลงานหลักในปัจจุบันก็เห็นจะได้แก่ผลงานด้านเศรษฐกิจความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในรูปแบบของการเพิ่มรายได้ประชาชาติ การเพิ่มรายได้ต่อหัวของประชาชน ฯลฯ และการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เช่น การรักษาและลดอัตราเงินเฟ้อ ก็สามารถทำให้รัฐบาลมีความชอบธรรมและได้รับการสนับสนุนด้วย

ด้วยเหตุนี้เอง ระบบการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ จึงถูกเรียกว่าระบบฟอซูนอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นระบบเผด็จการแบบฟอ โดยมีโครงสร้างของสังคม 3 ชั้น คือ รัฐบาล ระบบราชการ และประชาชน ส่วนสถาบันต่างๆ เช่น พรรคการเมือง การเลือกตั้ง และรัฐธรรมนูญนั้น เปรียบเสมือนพิธีการเท่านั้น โดยเห็นได้จากการแต่งตั้งสภาว่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งทำหน้าที่เป็นสภานิติบัญญัติ เพื่อร่างรัฐธรรมนูญที่ใช้ระยะเวลานานที่สุดกว่ารัฐธรรมนูญฉบับใด ๆ ที่ผ่านมา เพื่อให้มีเวลาสำหรับโครงการพัฒนาแห่งชาติ จอมพลสฤษดิ์ไม่เคยแม้แต่กล่าวสัญญาเรื่องประชาธิปไตย แต่สิ่งที่ปรากฏก็คือ การปกครองโดยผู้นำที่มีเมตตา ซึ่งจะทำทุกอย่างเพื่อความสุขและความอยู่ดีกินดีของประชาชนและการกระทำดังกล่าวก็เพียงพอในการที่จะสร้างความชอบธรรมของการครองอำนาจเท่านั้น

นอกจากนี้ การที่สภาวะด้านแรงงานในประเทศทุนนิยมศูนย์กลางมีอำนาจต่อ รองสูง สามารถเรียกร้องค่าจ้างและสวัสดิการได้มาก ทำให้ต้นทุนด้านแรงงานสูง ขึ้นมาก กลุ่มทุนจากประเทศทุนนิยมศูนย์กลางจึงได้หันมาลงทุนในประเทศไทย ซึ่งสามารถจ้างแรงงานได้ในราคาถูก ทั้งกลไกของรัฐก็มีมาตรการต่าง ๆ ควบคุมอำนาจการต่อรองของแรงงาน ใช้อำนาจยับยั้งการขยายการลงทุน ซึ่งผลจากการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศภายใต้การให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ เพื่อดึงดูดให้ทุนจากต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทยอย่างรวดเร็ว ได้ทำให้ความต้องการแรงงานจำนวนมาก จากการเคลื่อนย้ายการผลิตอุตสาหกรรมของประเทศทุนนิยมก้าว

หน้ามาสู่ประเทศไทย เช่นอุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะค่าแรงงานในประเทศไทยถูกกว่ามาก ได้ทำให้จอมพลสฤษดิ์พิจารณาเห็นว่า ขบวนการแรงงานเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการขยายตัวของการลงทุน โดยจอมพลสฤษดิ์เห็นว่าพระราชบัญญัติแรงงาน ปี 2499 สมัยจอมพล ป.พิบูลย์สงคราม ที่อนุญาตให้ตั้งสหภาพแรงงานได้นั้น เป็นบทบัญญัติไม่เหมาะสม เปิดช่องให้เป็นเครื่องมือยุยงส่งเสริมให้เกิดความริ้วฉานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ทำลายความเห็นใจและการประนีประนอมระหว่างกัน กับทั้งเป็นโอกาสให้ตัวแทนคอมมิวนิสต์อาศัยบทบัญญัตินี้ทำให้เกิดความระส่ำระสายในการประกอบอุตสาหกรรมพาณิชยกรรมเป็นภัยร้ายแรงแก่การค้าและการเศรษฐกิจ และให้ยกเลิก พ.ร.บ.แรงงานดังกล่าว อันมีผลให้องค์กรแรงงานและสิทธิของลูกจ้างในการเจรจาต่อรองของลูกจ้างถูกยกเลิกหมดสิ้น กล่าวโดยสรุป การปฏิวัติล้มเลิกรัฐธรรมนูญในเดือนตุลาคม พ.ศ.2501 คณะปฏิวัติได้ยุบสภาผู้แทนราษฎรยกเลิกกฎหมายแรงงาน และประกาศเลิกสหภาพแรงงานและการเคลื่อนไหวทางด้านแรงงานทั้งหมด ทำให้ขบวนการแรงงานได้รับความกระทบกระเทือนอย่างมาก ผู้นำคนงานถูกคุกคาม และหลายคนถูกจับขังโดยไม่ได้มีการพิจารณา บางส่วนไปต่อสู้อำนาจทางลับ และบางส่วนสาบสูญไป การเคลื่อนไหวทั้งหลายสิ้นสุดลง กล่าวได้ว่าเป็นยุคมืดของประวัติศาสตร์ด้านแรงงาน

กล่าวโดยสรุป นับตั้งแต่การโค่นล้มอำนาจเดิมของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์เป็นต้นมา กระบวนการสะสมทุนไทยได้เปลี่ยนไปจากการสะสมทุนที่อาศัยกลไกอำนาจรัฐโดยตรง เป็นการเปิดโอกาสให้กลไกตลาดทำงานได้มากขึ้น รัฐได้ประกาศวางมือจากการเข้าแทรกแซงการดำเนินธุรกิจ เป็นผลให้กระบวนการสะสมทุนโดยเอกชนดำเนินไปอย่างเต็มที่ นายทุนข้าราชการค่อยเรียนรู้ที่จะสะสมทุนโดยอาศัยกลไกตลาดยิ่งขึ้น การเปิดประเทศให้กับนักลงทุนต่างชาติช่วยให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการอุตสาหกรรมส่วนเกินมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากอัตราการเติบโตของรายได้ประชาชาติของประเทศไทยที่เป็นไปอย่างสูงและต่อเนื่องในช่วงปลายทศวรรษ 2500 เป็นที่ประทับใจของหน่วยงานต่างประเทศอย่างธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางการขยายตัวของมูลค่าส่วนเกินนั้น การแบ่งปันทรัพยากรในสังคมกลับเป็นไปในทางที่ไม่ทัดเทียมกันยิ่งขึ้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ใช้มานั้น ตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นการอุตสาหกรรมส่วนเกินจากชนบทด้วยการกดราคาข้าว โดยอาศัยนโยบายพรีเอมิยมข้าวป้องกันไม่ให้ข้าวราคาสูง อันจะมีผลให้ไม่เกิดแรงกดดันด้านค่า

ครองชีพของกรรมกร รวมทั้งกีดกันกรรมกรมิให้เรียกร้องค่าจ้างเพิ่มขึ้นด้วยการออกกฎหมายห้ามการรวมตัวเรียกร้อง และนัดหยุดงาน ภายใต้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 19 ในวันที่ 31 ตุลาคม 1958 เป็นต้นมา ซึ่งผลกระทบต่อการใช้นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ จึงเป็นสิ่งที่น่าที่จะมีการศึกษาวิจัยว่าเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประเทศไทยหรือไม่ประการใด

เมื่อพิจารณาหลักว่าด้วยตลาดเสรีและการบริโภคนิยมพบว่า พัฒนาการใหม่ของระบบทุนนิยมโลกได้หันไปทำทลายหลักความเชื่อทางเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่ว่า ผลประโยชน์ร่วมของทุนเอกชนจะก่อให้เกิดผลประโยชน์แห่งชาติ กล่าวคือ หากทุนเอกชนประสบความสำเร็จทางธุรกิจมากขึ้น ประเทศก็จะเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นด้วย หลักการนี้เป็นจริงกับพัฒนาการของระบบทุนนิยมในอดีตเท่านั้น เพราะยังเป็นทุนในระดับชาติ และต้องพึ่งพารัฐ โดยรัฐในประเทศทุนนิยมต้องทำหน้าที่ประสานรอยร้าวระหว่างผลประโยชน์ของทุนเอกชนกับผู้ใช้แรงงาน โดยการจัดระบบสวัสดิการและระบบค่าแรงงานที่สูง แต่ในยุคของทุนนิยมข้ามชาติที่มีผลประโยชน์ร่วมกับทุนต่างชาติ ทำให้ช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชนขยายตัวออกไปมากขึ้น หรือไม่สามารรถที่จะเชื่อมประสานกันได้ กลายเป็นรากเหง้าของปัญหาวิกฤติประชาธิปไตย กล่าวอย่างสรุปคือ รัฐประชาธิปไตยสร้างขึ้นไม่ได้ หากรัฐกับผลประโยชน์ของประชาชนไม่ประสานกัน รัฐต้องรับใช้ผลประโยชน์ของประชาชนคนส่วนใหญ่ของประเทศ หากผลประโยชน์ของรัฐกับประชาชนแยกออกจากกันแล้ว การปะทะระหว่างรัฐกับประชาชนก็ต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศตะวันตกได้เริ่มสนใจและให้ความสำคัญแก่ประเทศไทย แต่ก็ไม่มีเครื่องมือหรือกรอบวิธีคิดที่ชัดเจนสำหรับการวิเคราะห์กระบวนการของการพัฒนาเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวนาชาวไร่ ภาคเกษตรกรรมยังคงเป็นภาคการผลิตที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ อันเป็นลักษณะที่แตกต่างอย่างมากกับประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมทั้งหลายด้วยเหตุนี้เอง ประสบการณ์ที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือ ทั้งทางด้านการเงินและด้านเทคนิค ภายใต้แผนการมาร์แชล (Marshall Plan) เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ได้ถูกนำมาใช้เป็นแม่แบบ (model) สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย

